

MORMÂNTUL ÎN CISTĂ DE PIATRĂ DE LA CASIMCEA (JUD. TULCEA)

Ioan VASILIU*,
Marian MOCANU*, Dorel PARASCHIV*

Keywords: Early Bronze Age, Jamnaja culture, Casimcea.

Cuvinte cheie: Bronz timpuriu, cultura Jamnaja, Casimcea.

Abstract: The preventive archaeological researches from Casimcea in 2011 were aimed at investigating a tumular grave. The monument was partially destroyed by agricultural works in the area. After excavation was discovered a stone cist grave and fragments of a pottery bowl. Based on analogies and elements of funerary ritual, but also because of pottery, the tumulus from Casimcea was assigned to Jamnaja culture, phase Dnester, from Early Bronze Age in the Istro-Pontic area.

Rezumat: Cercetările arheologice preventive efectuate în anul 2011 la Casimcea au avut ca obiectiv investigarea unui mormânt tumular. Monumentul a fost parțial distrus de lucrările agricole din zonă. În urma săpăturii a fost descoperit un mormânt în cistă de piatră și fragmente ale unui vas din ceramică. Pe baza analogiilor, a elementelor de rit și ritual funerar, dar și a vasului ceramic, mormântul de la Casimcea a fost atribuit variantei Nistrene a culturii Jamnaja, din evoluția Bronzului Timpuriu din zona istro-pontică.

Introducere

Localitatea Casimcea este situată în extremitatea sud-vestică a județului Tulcea (Fig. 1/1), într-o zonă bogată în vestigii arheologice, atribuite mai multor

* Ioan VASILIU: Muzeul Municipal de Istorie Onești, str. Republicii, nr. 45 A, 601137, Onești, vasiliucioan@yahoo.com.

* Marian MOCANU & Dorel PARASCHIV: Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, str. Progresului, nr. 32, 820009, Tulcea, marian1054@yahoo.com; drparaschiv@yahoo.com.

perioade istorice: paleolitic¹, neolitic², epoca bronzului³, epoca romană⁴, epoca medievală timpurie⁵.

În rândurile de mai jos ne vom opri asupra tumulului afectat de investiția *Construire parc de turbine eoliene și rețele electrice de racordare CAS Sud II*, investigat prin săpătură arheologică de salvare în perioada martie-aprilie 2011.

Cadrul natural

Din punct de vedere geografic, tumulul era amplasat la 1,2 km sud-vest de satul Casimcea și la 2,3 km sud de drumul județean Corugea – Casimcea (Fig. 1/2), zonă aflată în Podișul Casimcei, cel mai întins și mai neted sector al Dobrogei centrale.

Geologic, arealul investigat face parte din zona precambriană a șisturilor verzi și se înscrie în caracteristicile Podișului Casimcei, cu un fundament paleozoic și triasic, peste care se suprapun formațiuni cretacice, cu micașturi, cuarțite și porfire cuarțifere.

Clima zonei este temperat continentală de tranziție, cu veri călduroase și ierni geroase, gradul ridicat de ariditate a climei rezultând din cantitatea redusă a precipitațiilor – cca. 400 mm anual, cu un pronunțat caracter torențial, precum și din raportul dintre acestea și evapo-transpirație – 700 mm/an, ceea ce explică extinderea stepei cu numeroase specii mediteraneene și submediteraneene, păstrate numai în locuri inaccesibile agriculturii - și anume pe fundul plat al văilor (ceairurilor) și la baza pereților de calcar (canarelelor) ai văii Casimcei⁶.

Descrierea sitului. Metoda de săpătură.

Existența unui tumul în zona afectată de investiția mai sus amintită nu constituie o raritate, ci se înscrie în realitatea peisajului nord-dobrogean, caracterizat printr-o remarcabilă densitate a tumulilor funerari, fie grupați, fie dispuși în șiruri paralele, mulți dintre ei aplatizați puternic datorită activităților

¹ CORNEA 1970, p. 140; PĂUNESCU 1999, p. 70.

² POPESCU 1937-1940 (1941), p. 85-91; BERCIU 1954, p. 531-546; DUMITRESCU *et alii* 1954, p. 540-544; DUMITRESCU 1955, p. 925-936; DUMITRESCU 1957, p. 89-96; BERCIU 1961, p. 137; BERCIU 1962, *passim*; DUMITRESCU 1962, *passim*; BERCIU 1966, p. 156; PĂUNESCU 1970, p. 60, 196, Anexa II/7, fig. 39; COMȘA 1971, p. 18; DUMITRESCU 1972, p. 45; COMȘA 1978, p. 20, 24; PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1978, p. 73; RĂDULESCU & BITOLEANU 1978, p. 27; COMȘA 1980, p. 30; HARTUCHE & BOBI 1980, p. 117, fig. 8; ROMAN 1981, p. 28; DUMITRESCU, 1981, p. 30; DODD-OPRIȚESCU & MITREA, 1983, p. 77-78; DUMITRESCU, BOLOMEY, MOGOȘANU 1983, p. 127-128; ALEXANDRESCU *et alii* 1986, p. 247; DERGACEV 1986, p. 29, fig. 17/1-7; DUMITRESCU & VULPE 1988, p. 40; MANZURA 1994, p. 94; PETRESCU-DÎMBOVIȚA *et alii* 1995, p. 66; RĂDULESCU & BITOLEANU 1998, p. 24; HARTUCHE 2004-2005, p. 71, 73, 78, 81, fig. 4 a-d; FRÂNCULEASA & MIREA 2007, p. 39, 41; ENEA 2008, p. 5, fig. 5-6, 8.

³ SIMION 2001, p. 320-321, pl. 7; SIMION 2003b, p. 67-68, pl. 7.

⁴ OPAIȚ 1977, p. 187-190; BAUMANN 1983, p. 77, pl.46/1, 3; BAUMANN 1984, p. 211, fig.11; BĂRBULESCU 2001, p. 276.

⁵ PARASCHIV-TALMAȚCHI & CUSTUREA 2008, p. 403-404.

⁶ MIHĂILESCU 1969, p. 126; COTEȚ 1973, p. 347-349; TUFESCU 1974, p. 158; MÂNDRUȚ 1993, p. 165.

agricole⁷. Dealtfel, chiar în teritoriul dintre localitățile Corugea și Casimcea se găsesc mai multe movile.

Tumulul ce face obiectul prezentei lucrări, având diametrul de cca. 30 m și înălțimea la centrul ipotetic de 0,60 m, pe lângă aplatizarea pronunțată, datorată lucrărilor agricole, a fost afectat, în zona de vest, de un drum de exploatare agricolă (Fig. 2-3). Inițial, tumulul avea cu totul alte dimensiuni și altă înfățișare decât cele din momentul începerii cercetării, aplatizarea sa datorându-se atât intervențiilor antropice cât și eroziunii naturale – ploii, ninsori, vânturi.

Ținând cont de existența drumului mai sus amintit, investigarea sitului nu s-a putut realiza în manieră „clasică”, prin intermediul a patru sectoare, despărțite între ele de martori perpendiculari, ci a fost făcută prin intermediul unei secțiuni dreptunghiulare (S 0) și a două sferturi în formă de triunghi dreptunghic isoscel (S I și S II) (Fig. 3/1).

Trasarea secțiunilor, executarea săpăturii în vederea descărcării terenului de sarcină arheologică, răzuirea martorilor și a grundurilor s-au executat manual.

Descrierea mormântului și a complexelor

Cercetarea secțiunii S 0, cu dimensiunile de 28 x 4 m, împărțită în carouri de 4 x 4 m, amplasată la vest de drumul de țară, a fost realizată până la solul steril, apărut la adâncimea de -0,90-1,00 m. Între secțiuni a fost lăsat un martor cu lățimea de 1 m.

Mormântul în cistă

În primul carou, în capătul de sud al secțiunii, la adâncimea de -0,55 m, a apărut o platformă din lespezi de gresie locală, orientată est – vest, cu dimensiunile de 1,60 x 1,20 m. Platforma intra, parțial, în profilul de vest al S 0. Lespezile erau de culoare vineție și aveau dimensiunile medii de 0,50 x 0,60 x 0,30 m (Fig. 4/1). După îndepărtarea acestora a fost surprinsă o groapă de formă ovală, căptușită cu lespezi de grosimi medii, așezate pe cant, ușor îngropate în solul antic, orientată, de asemenea, est – vest, având adâncimea de 0,48 m, mai mică decât înălțimea lespezilor, și dimensiunile de 1,40 x 0,70 m (Fig. 4/2). Pe profilul de vest, în partea dreaptă a gropii funerare, se observa, sub forma unei lentile, pământul galben rezultat în urma procesului de excavare.

În groapa a cărei bază nu era amenajată în mod special cu pietre, se afla scheletul unui individ matur, foarte slab conservat, depus în decubit lateral stânga, chirchit, având craniul orientat către est. Mai bine păstrate erau doar mandibula, oasele membrelor superioare și femurele (Fig. 4/2-3). Pe oasele scheletului nu au fost observate urme de ocră roșu. Mormântul nu a avut inventar funerar.

*

Sfertul I, amplasat în zona de sud-vest a tumulului, a avut formă de triunghi dreptunghic isoscel, cu catetele de 13,5 m. Între acesta și sfertul II a fost păstrat un martor lat de 1 m.

⁷ TOPOLEANU *et alii* 2007; VASILIU 2007, p. 118.

Complexul 1

În profilul de E dintre sfertul I și S 0, la 1,90 m de unghiul drept al sfertului, a apărut o mică groapă marcată de pietre. Pietrele au apărut la adâncimea de -0,72 m față de nivelul actual de călcare, fundul gropii găsindu-se la -1,42 m. Groapa avea formă circulară, diametrul exterior de 0,50 m și cel interior (cu pietre) de -0,40 m. Pietrele aveau dimensiunile de 0,20 x 0,20 x 0,05 m. În groapă au fost descoperite fragmente de lemn de la un stâlp și mici bucățele de cărbune. Spre nord, deasupra pietrelor, a fost identificată o lentilă de pământ galben cu grosimea de 0,10 m, rezultat din săparea gropii pentru amplasarea, probabil, a unui stâlp ars în partea inferioară, în centrul inițial al movilei (Fig. 5).

Complexul 2

În zona de sud-vest a sfertului I, la -0,40 m, au fost descoperite, în mantaua tumulului, mai multe fragmente ceramice, modelate cu mâna din pastă de culoare bej-cenușie, având ca degresanți nisip cu bobul mare, microprundișuri și boabe de calcar. Pentru estomparea suprafeței s-a folosit un slip de culoare neagră-cenușie. Din aceste fragmente ceramice s-a putut reconstitui, exceptând toarta, un askos având gât oarecum cilindric, buza dreaptă cu marginea rotunjită, gura oblică, înclinată către toarta trasă din buză, ușor supraînălțată. Pe corp, pe „față”, askosul este prevăzut cu o tortiță tubulară având marginile ușor ridicate. Recipientul are următoarele dimensiuni: înălțime – 13,5 cm, diametru maxim – 11,1 cm, diametru gură – 9,5 cm, diametru bază – 6 cm (Fig. 6).

*

În interiorul secțiunii S II, amplasată în zona de nord-vest a tumulului și având aceleași dimensiuni ca S I, cercetată până la solul viu, nu au fost identificat niciun complex.

*

Comentariu

După dimensiuni, tumulul de la Casimcea se înscrie în categoria tumulilor mijlocii, ridicați într-o singură etapă, cu pământ luat din zonele învecinate⁸, pentru protejarea unei singure înhumări.

Practica de a înălța tumuli pentru un singur mormânt este cunoscută, în spațiul istro-pontic, ca urmare a săpăturilor efectuate la Canlia, Constanța – *Anadalkioi*, Hagieni – *Tumulul I* și *Tumulul II*, Medgidia – *Cocoase*, Nalbant, punctul *Movila Soldatului* – *Tumulul II*, Nalbant, punctul *Movila Martazău* – *Tumulul II* și Tulcea – *Sud*⁹.

În Moldova, această practică este ilustrată prin descoperirile de la Bogonos, Broșteni, Corlăteni – *Movila II* / 1987-1988, Cotârgaci – *Tumulii I-V, VII-IX*, Grivița, Șendreni și Zorleni¹⁰, în Muntenia, în zona dealurilor subcarpatice, la

⁸ SIMION 2003a, p. 17; VASILIU 2004, p. 13; VASILIU 2008, p. 46.

⁹ BERCIU 1965, p. 54; HARTUCHE 1971, p. 249-250; COMȘA 1978, p. 22; MORINTZ 1978, p. 92, nota 31; HARTUCHE 1979b, p. 77; IRIMIA 2001 (2003), p. 254-255; IRIMIA 2002-2003, p. 38-39; SIMION 2003a, p. 17; VASILIU 2008, p. 44-45.

¹⁰ PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1950, p. 112-113, 117-118; DRAGOMIR 1976, p. 55;

Blejoii¹¹, iar în Oltenia prin cercetările de la Verbița¹².

După cum rezultă din planul săpăturii, mormântul în cistă de piatră de la Casimcea a fost descoperit în zona sud-estică a tumulului. Similitudini pentru situația de la Casimcea găsim în Dobrogea, la Constanța – *Anadalkioi*, unde mormântul pentru care a fost ridicat tumulul era plasat în zona sudică a acestuia¹³.

În afara spațiului istro-pontic, la Adâncata, jud. Ialomița, mormintele pentru care a fost înălțat tumulul erau plasate în sectoarul de sud-vest (*Mormântul nr. 8*) și în cel de sud-est (*Mormântul nr. 9*); la Blejoi mormântul era plasat excentric față de centrul ipotetic al tumulului, iar la Grivița, *Mormântul nr. 2*, pentru care a fost înălțată *Movila nr. 315*, era situat în zona sudică a acesteia¹⁴.

Camera funerară a mormântului de la Casimcea avea formă ovală. Din cercetările întreprinse în spațiul istro-pontic rezultă că la Chilia Veche – *Movila I* (*Mormintele nr. 8-9, 27, 73, 75, 81, 84*) și *Movila II* (*Mormântul nr. 3*), Constanța – *Anadolkioi*, Enisala – *La Bălțiță* (*Mormintele nr. 2, 8-9*), Frecăței – *Cabana lui Buță* – *Tumulul I* (*Mormintele nr. 8, 10*), Mihai Bravu – *Movila I* (*Mormintele nr. 2, 5-6*), Sabangia – *Movila II*, Tulcea – *Sud*, Zebil – *Movila III* (*Mormântul nr. 5*) au fost descoperite morminte având gropi sepulcrale de formă ovală¹⁵.

În Moldova, acest tip de groapă funerară a fost identificat la Bolotești – *Movila II* (*Mormântul nr. 5*), Corlăteni – *Movila I* / 1949 (*Mormântul nr. 3*) și *Movila II* / 1987-1988 (*Mormântul nr. 2*), Cotârgaci – *Tumulul II* (*Mormântul nr. 1*), *Tumulul V* (*Mormântul nr. 2*) și *Tumulul VI* (*Mormântul nr. 3*), Erbiceni (*Mormântul nr. 2*), Galați – *Cartier Dunărea* (*Mormintele nr. 2 și 11*), Iacobenii (*Mormântul nr. 19*), Prăjeni – *Movila I* (*Mormântul nr. 3*), iar în Câmpia Română la Gurbănești – *Movila II* (*Mormântul nr. 5*) și la Smeieni (*Mormintele nr. 7, 8, 25*)¹⁶.

Analiza profilului vertical al secțiunii S 0 ne arată că pământul excavat din groapa funerară a fost depus lateral dreapta, apărând sub forma unei lentile având grosimea de cca. 0,10 m. Depunerea pământului pe una sau pe mai multe laturi reprezintă o practică frecventă în mediul Jamnaja, întâlnită, în special, în cazul mormintelor centrale pentru care au fost înălțați tumulii¹⁷.

În Dobrogea, situații similare cu cea de la Casimcea, în care pământul excavat fusese depus pe laturile lungi ale gropilor funerare, în profil apărând sub

DRAGOMIR 1985, p. 45; BRUDIU 1987, p. 12; MOSCALU 1989, p. 117-121; FLORESCU 1991, p. 160, nr. catalog 656, O, 6; DRAGOMIR 1996, p. 318; BURTĂNESCU 2002, p. 108-109, 111-113, 120-121, 140.

¹¹ PAVELEȚ 2007, p. 108, fig. 1-2, 5-6.

¹² BERCIU & ROMAN 1984, p. 15-16.

¹³ COMȘA 1978, p. 22.

¹⁴ BRUDIU 1987, p. 11; SIMION, RENȚA, NIȚULESCU 2003-2004, p. 99; PAVELEȚ 2007, p. 110, fig. 3.

¹⁵ COMȘA 1978, p. 22, VASILIU 1995a, p. 51-53, 58; VASILIU 1995d, p. 141-143; SIMION 2003a, p. 17, 19; VASILIU 2004, p. 11; VASILIU 2008, p. 125.

¹⁶ SIMACHE & TEODORESCU 1962, p. 279; BRUDIU 1985a, p. 243-244; URSULESCU & ȘADURSCHI 1986, p. 16, fig. 2; BUZDUGAN, BOBI, CERNEA 1987, p. 247; MOSCALU 1989, p. 118; COMȘA 1996, p. 257-258; BURTĂNESCU p. 2002, 107, 109, 111, 114-115, 126, 128.

¹⁷ DERGACEV 1986, p. 31; DERGACEV 1994, p. 124.

forma unor lentile, sunt documentate în descoperirile făcute în zona de nord a provinciei, la Ceamurlia de Jos (*Mormântul nr. 1*), Chilia Veche – *Movila I* (*Mormântul nr. 105*), Frecăței – *Tumulul III* (*Mormântul nr. 1*), Luncavița – *Movila Mocuța* (*Mormântul nr. 15*), Luncavița – *Drumul Vacilor, Movila I* (*Mormintele nr. 4 și 5*) și *Movila II* (*Mormântul nr. 1*), Mihai Bravu – *Movila I* (*Mormintele nr. 4 și 7*), Nalbant – *Movila Soldatului, Tumulul I* (*Mormântul nr. 1*), Nalbant – *Movila Martazău, Tumulul I* (*Mormântul nr. 1*), Sabangia (*Mormântul principal*), Tulcea – *Sud și Zebil*¹⁸. La Murighiol, pietrișul scos din groapa sepulcrală a mormântului principal, (*Mormântul nr. 3*), era depus pe trei laturi în formă de potcoavă¹⁹.

Analogii cu situația de la Casimcea găsim și în afara Dobrogei. La Grivița – *Movila nr. 315* - pământul scos din groapa *Mormântului nr. 2* era depus pe laturile de nord și de sud ale acesteia²⁰; la Aricești – Rahtivani pământul rezultat în urma excavării gropii *Mormântului nr. 3* a fost depus pe latura de sud, în felul acesta rezultând o mică movilă²¹, iar la Vânători – *Movila nr. 222* sau *Movila de la Nicolae Țocu*, în jurul gropii funerare a *Mormântului nr. 13*, din pământul excavat s-a creat o zonă circulară cu diametrul de 9 m, la fel ca și în cazul *Mormântului nr. 8* din *Movila II / 1949* de la Glăvăneștii Vechi²². O zonă având formă ovală, constituită din pietriș amestecat cu nisip, a fost realizată și pentru înmormântarea din tumulul cercetat la Blejoi²³.

Deși scheletul din mormântul în cistă de piatră de la Casimcea s-a prezentat sub forma unor oase dispartate, puține din punct de vedere numeric, totuși, i s-a putut stabili orientarea pe axa est – vest.

În Dobrogea, această orientare, cu devieri mai mult sau mai puțin pronunțate, este semnalată la Canlia, Ceamurlia de Jos (*Mormintelor nr. 1 și 2*), Chilia Veche – *Movila I* (*Mormintele nr. 8, 73-74, 76, 81, 88, 95, 100*), Enisala – *La Bălțiță* (*Mormintele nr. 7 și 9*), Frecăței – *Tumulul I* (*Mormântul nr. 3*), Hagieni – mormântul din *Tumulul II*, Luncavița – *Movila Mocuța* (*Mormintele nr. 3, 5-14, 16*), Luncavița – *Drumul Vacilor, Movila I* (*Mormintele nr. 2-4, 8*) și *Movila II* (*Mormintele nr. 1-4*), Medgidia – *Tumulul 3* (*Mormintele nr. 6-7, 11-14, 16*), Mihai Bravu – *Movila I* (*Mormintele nr. 5-6*), Murighiol (*Mormintele nr. 1 și 4*), Nalbant – *Movila Soldatului, Tumulul I* (*Mormintele nr. 1-4*) și *Tumulul II* (*Mormântul nr. 1*, Nalbant – *Movila Martazău, Tumulul I* (*Mormântul nr. 4*) și *Tumulul II* (*Mormântul nr. 1*), Sarichioi – *Movila I* (*Mormintele nr. 1-4*), Sarichioi – *La Bursuci* (*Mormintele nr. 1-2, 6-7*), Sabangia – *Movila I* (*Mormintele nr. 1-2*), Sabangia – *Movila II* (*Mormântul nr. 1*), Tulcea – *Sud, Zebil* (*Mormintele nr. 2, 5, 7, 11-12, 14-15*)²⁴.

¹⁸ BERCIU & MORINTZ 1953, p. 126-127; BERCIU 1965, p. 52; VASILIU 1995b, p. 92-93; VASILIU 1995c, p. 118, 120; VASILIU 1995d, p. 142; SIMION 2003a, p. 17, 20, 22, fig. 8; VASILIU, 2004, p. 12; VASILIU 2008, p. 42, 44.

¹⁹ SIMION 1991, p. 34, pl. 2; SIMION 1992, p. 198-199.

²⁰ BRUDIU 1987, p. 13-14, fig. 5-7.

²¹ FRÂNCULEASA 2007, p. 184.

²² COMȘA 1985b, p. 340; BRUDIU 1985a, p. 235-239, fig. 1A; BRUDIU 1991, p. 53.

²³ FRÂNCULEASA 2007, p. 182; PAVELEȚ 2007, p. 109, pl. 2.

²⁴ HARTUCHE 1971, p. 250-251; MORINTZ 1972, p. 54-55; HARTUCHE 1979b, p. 77; OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU, OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU 1979, p. 64; SIMION 1991, p. 35; VASILIU 1995a, p. 50, 52-54, 56; VASILIU 1995b, p. 90-93; VASILIU 1995c,

La vest de provincia dobrogeană, mormintele dezvelite ca urmare a cercetărilor întreprinse la Baldovinești (*Mormintele nr. 2-4, 7, 9, 11-15*), Călărași – Mircea Vodă (*Mormintele nr. 1 și 2*), Ciulnița – Tumulul II (*Mormintele nr. 20-21, 33*), Gurbănești – *Movila nr. 1* (*Mormintele nr. 1a, 3-4*) *Movila nr. 2* (*Mormintele nr. 7-9, 11-18*) și *Movila nr. 3* (*Mormintele nr. 2-3*), Săndulița (*Mormântul nr. 2*), Smeieni (*Mormintele nr. 15, 17, 21, 25*) aveau scheletele orientate pe axa est – vest²⁵. Aceeași orientare a fost semnalată și pe teritoriul dintre Carpați și Prut, pentru mormintele descoperite la Bolotești – *Movila 2* (*Mormintele nr. 5 și 9*), Bogonos, Corlăteni – *Movila I / 1949* (*Mormântul nr. 3*), Cotârgaci – *Movila 2* (*Mormântul nr. 1*), Erbiceni (*Mormintele nr. 1 și 2*), Galați – Cartier Dunărea (*Mormintele nr. 5 și 7*), Glăvăneștii Vechi – *Movila I / 1949* (*Mormântul nr. 6*), *Movila II / 1949* (*Mormintele nr. 1-3*), *Movila IV / 1949* (*Mormântul nr. 2*) și *Movila II / 1950* (*Mormântul nr. 6*), Grivița – *Movila nr. 315* (*Mormântul nr. 2*) și *Movila nr. 314* (*Mormântul nr. 3*), Holboca (*Mormintele nr. 16, 28-30, 35*), Iacobeni (*Mormântul nr. 18*), Larga Jijia (*Mormântul nr. 5*), Șuletea – *Movila Carului* (*Mormântul nr. 2*), Valea Lupului (*Mormântul nr. 21*), Vânători – *Movila nr. 222* (*Mormântul nr. 10*), Vlădești (*Mormântul nr. 2*)²⁶.

Scheletul din mormântul în cistă de la Casimcea a fost depus chircit pe partea stângă (Fig. 4/2-3), încadrându-se în grupa II sau III după clasificarea întocmită de către E. V. Jarovoj²⁷. În Dobrogea, morminte în care defuncții erau depuși într-o poziție asemănătoare sunt cunoscute din descoperirile făcute la Chilia Veche – *Movila I* (*Mormintele nr. 8-9, 28-29, 73-75, 81, 84*) și *Movila II* (*Mormântul nr. 3*), Enisala – *La Bălțiță* (*Mormintele nr. 2, 4, 7-9*), Frecăței – Tumulul I (*Mormintele nr. 4-5, 8-9*), Hagieni – Tumulul II, Luncavița – *Movila Mocuța* (*Mormintele nr. 3, 5-7, 9-14, 16*), Luncavița – Drumul Vacilor, *Movila I* (*Mormintele nr. 1-2*) și *Movila II* (*Mormintele nr. 2-4*), Mihai Bravu – *Movila I* (*Mormintele nr. 2, 5-6*), Nalbant – *Movila Soldatului*, Tumulul I (*Mormântul nr. 5*), Nalbant – *Movila Martazău*, Tumulul I (*Mormântul nr. 4*), Sabangia – *Movila I* (*Mormintele nr. 2 și 7*), Sarichioi – *Movila I* (*Mormântul nr. 3*), Sarichioi – *La Bursuci* (*Mormintele nr. 1-2, 6-7*) și Zebil (*Mormântul nr. 2*)²⁸.

p. 118-119; VASILIU 1995d, p. 142-143; SIMION 2003a, p. 17-19, 21-22; VASILIU 2004, p. 125-126; VASILIU 2008, p. 42-45; SCHUSTER *et alii* 2011, p. 69.

²⁵ HARTUCHE & DRAGOMIR 1957, p. 130, 139-141; DRAGOMIR 1959, p. 671-694; HARTUCHE 1959, p. 228-229; ROSETTI 1959, p. 792-793, 797, 800-802, 804; SIMACHE & TEODORESCU 1962, p. 276-277, 279; HARTUCHE & ANASTASIU 1964 (1970), p. 137-139; HARTUCHE 1973, p. 19, 23; MORINTZ 1978, p. 87, 89-90; HARTUCHE 1979a, p. 14; HARTUCHE 1979b, p. 68, 71-73; ULANICI 1984, p. 113, 115; ROMAN 1986, p. 35; MARINESCU-BĂLCU *et alii* 1996, p. 34.

²⁶ CIHODARU *et alii* 1951, p. 221; PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1953, p. 116-132; DINU 1959, p. 204; BRUDIU 1985a, p. 240-241; COMȘA 1985a, p. 145, 148, 152; BRUDIU 1987, p. 11-14; BUZDUGAN, BOBI, CERNEA 1987, p. 224; COMȘA 1987, p. 367; COMȘA 1989, p. 92-93; COMȘA 1994, p. 59; DUMITROAIA 2000, p. 113; BURTĂNESCU 2002, p. 107-108, 111, 116-119, 122, 126-127, 133.

²⁷ JAROVJOJ 1985, p. 41-42, fig. 2/35-41, 48-53.

²⁸ HARTUCHE 1971, p. 250; HARTUCHE 1979b, p. 77; OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU & OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU 1979, p. 64; VASILIU 1995a, p. 50-53, 58; VASILIU 1995b, p. 90-93; VASILIU 1995c, p. 120-121; SIMION 2003a, p. 18-19, 21-22; VASILIU 2003-2004, p. 125-126; VASILIU 2004, p. 10-11; VASILIU 2008, p. 43, 45.

Depunerea scheletului chircit pe partea stângă, este consemnată și în numeroase descoperiri de la est de Carpați, la Bolotești – *Movila 2* (*Mormintele nr. 7 și 9*), Bogonos, Broșteni, Corlăteni – *Movila II / 1987-1988* (*Mormântul nr. 1*), Cotârgaci – *Tumulul 2* (*Mormântul nr. 1*), Galați – *Cartier Dunărea* (*Mormântul nr. 7*), Glăvăneștii Vechi – *Movila I* (*Mormintele nr. 8, 10, 14*), *Movila II / 1949* (*Mormintele nr. 2-3*), *Movila II / 1950* (*Mormintele nr. 6, 10*) și *Movila IV / 1949* (*Mormântul nr. 2*), Holboca (*Mormântul nr. 35*), Iacobenii (*Mormântul nr. 5*), Larga Jijia (*Mormântul nr. 5*), Liești – *Movila nr. 78* (*Mormântul nr. 2*), Stoicani (*Mormintele nr. 1, 3-4, 6-7a, 10, 14*), Valea Lupului (*Mormântul nr. 21*), Vânători (*Mormintele nr. 4,7-9, 11*), Zorleni²⁹. Această poziție a scheletului este documentată și în Muntenia, la Baldovinești (*Mormintele nr. 2-4, 8-9, 12, 14-15*), Călărași – *Mircea Vodă* (*Mormintele nr. 1-2*), Gurbănești – *Movila 1* (*Mormântul nr. 3*) și *Movila nr. 2* (*Mormântul nr. 1*), Săndulița (*Mormântul nr. 2*) și Smeieni³⁰.

Așa cum am prezentat mai sus, *Complexul 2* din *S I* era alcătuit din mai multe fragmente ceramice, modelate cu mâna din pastă cu impurități, în special microprundișuri și bobite de calcar, acoperite cu slip de culoare neagră-cenușie, provenind de la un askos cu gât oarecum cilindric, buza dreaptă cu marginea rotunjită, gura oblică, înclinată către toarta trasă din buză, ușor supraînălțată, prevăzut pe „față” cu o tortiță tubulară având marginile ușor ridicate.

În Dobrogea, în mantaua *Movilei II* de la Luncavița – *Drumul Vacilor*, precum și în cele ale *Movilelor I și III* de la Mihai Bravu, în apropierea mormintelor având gropile funerare săpate de la nivelul antic de călcare au fost descoperite, depuse ca ofrandă, vase ceramice întregi sau întregibile. În apropierea *Mormintelor nr. 3-4 și 10* din tumulul de la Enisala – *La Bălțișă* au fost găsite două fragmente ceramice modelate din pastă grosieră, decorate cu striuri realizate cu ajutorul măturicii și două toarte fragmentare provenind de la amfore de tradiție Cernavoda II³¹. La Medgidia, *Complexul 5* din *Tumulul 3*, conținea, alături de câteva fragmente osteologice umane, o ceașcă atribuită Bronzului Mijlociu sau chiar celui Târziu³².

La Glăvăneștii Vechi, în mantaua *Movilei II / 1950*, la adâncimea de -0,12 m a fost găsit un vas având corpul puțin bombat, aproape cilindric, prevăzut cu două toarte, sparte din vechime, ornamentat, puțin mai sus de regiunea diametrului maxim, cu două șiruri de incizii scurte, orizontale, atribuit ipotetic *Mormântului nr. 2*, încadrat în categoria înmormântărilor cu ocră³³.

²⁹ PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1950, p. 111; NESTOR *et alii* 1952, p. 55; ZIRRA 1952, p. 99; PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1953, p. 117, 120, 122, 126; DINU 1959, p. 204; BRUDIU 1985a, p. 237; COMȘA 1985a, p. 145, 148, 151-152; COMȘA 1985b, p. 340; COMȘA 1987, p. 369; COMȘA 1989, p. 92-93; MOSCALU 1989, p. 118; FLORESCU 1991, p. 160, nr. catalog 656, O, 6; COMȘA 1994, p. 59; BRUDIU 1996, p. 241; BRUDIU 2000, p. 299-303; DUMITROAIA 2000, p. 114; BURTĂNESCU 2002, p. 107, 109, 116-119, 122, 127, 140.

³⁰ ROSETTI 1959, p. 793, 795; SIMACHE & TEODORESCU 1962, p. 277, 279; HARTUCHE & ANASTASIU 1968, p. 41, 44-47; HARTUCHE 1973, p. 19-21; MORINTZ 1978, p. 90; HARTUCHE 1979a, p. 14; HARTUCHE 1979b, p. 70-71; ULANICI 1984, p. 113; ROMAN 1986, p. 35.

³¹ VASILIU 1995c, p. 121, pl. IV/6; VASILIU 1995d, p. 144, 147, pl. V/1-5; VASILIU 2003-2004, p. 126, fig. 5/1-4.

³² SCHUSTER *et alii* 2011, p. 76-77, fig. 42.

³³ COMȘA 1985b, p. 342, fig. 3/2;

În *Movila II* de la Bolotești, în preajma *Mormântului nr. 7*, în partea de sud a acestuia, au fost găsite mai multe fragmente ceramice de la un vas lucrat din pastă fină, de culoare brună. Tot în această movilă, la sud de *Mormântul nr. 9*, au fost descoperite fragmente de la un vas lucrat din pastă grosieră, neagră în interior și galbenă la suprafața exterioară³⁴.

La Gârceni, în apropierea *Mormântului nr. 1*, în cistă, a fost descoperit, sub un aranjament de lespezi din gresie, un castron din pastă cu nisip și cioburi pisate, de culoare cenușie, cu pete cărămizii la exterior, decorat pe umăr cu incizii în rețea întrerupte de proeminențe³⁵.

La Măcișeni, în centrul și la baza *Movilei nr. 282*, necercetată integral, a fost descoperit un grup de fragmente ceramice din care s-a reconstituit un borcan având decorul sub forma unor brăie în relief, crestate, dispuse pe gâtul și partea superioară a vasului. Inițial, recipientul a fost atribuit culturii Foltești, ulterior fiind încadrat în Aspectul cultural Bogdănești³⁶. Ținând cont de formă și decor, vasul de la Măcișeni aparține Bronzului Mijlociu, având analogii în cultura Mnogovalikovaia – Cultura ceramicii cu multe brăie³⁷.

Fragmente ceramice au fost găsite și în movila cercetată pe *Dealul Cetății* de la Corlăteni, atribuite culturii Gorodsk-Usatovo și puse în legătură cu *Mormântul nr. 1*, mormântul principal și cu momentul ridicării movilei³⁸. Ulterior, din aceste fragmente ceramice a fost reconstituită o cupă cu picior lobat, decorată cu impresiuni șnurate, încadrată, din punct de vedere cronologic, perioadei Schneckenberg B³⁹.

În jumătatea sudică a *Movilei II* de la Gurbănești au fost descoperite fragmente ceramice modelate cu mâna din pastă de culoare galben-brună, autorul cercetării nespecificând cărei perioade îi aparțin din punct de vedere cultural-cronologic⁴⁰.

Vase ceramice, depuse ritual în mantalele movilelor, sunt semnalate, în aria aparținând culturii Jamnaja, și în descoperirile făcute la est de Prut, la Novie Rascaeți – *Movila I*, Purcari – *Movila II*, Olănești – *Movilele VI și XIII* și Sărăteni – *Tumulii I, III și IV*⁴¹.

Analogii pentru tipul de recipient descoperit în mantaua tumulului de la Casimcea nu găsim în mediul cultural Jamnaja. Exemplare oarecum asemănătoare ca formă, nu și ca decor, provin din inventarele mormintelor în cistă de piatră de la Mlăjet și Sîmzieni, din cele ale *Mormântului nr. 13* de la Smeieni și ale

³⁴ BUZDUGAN, BOBI, CERNEA 1987, p. 227, 229; BURTĂNESCU 2002, p. 107.

³⁵ FLORESCU & FLORESCU 1959, p. 224; DUMITROAIA 2000, p. 123, fig. 88/8; BURTĂNESCU 2002, p. 146 pl. XXIV/3.

³⁶ BRUDIU 1985b, p. 31-32, fig. 2; BRUDIU 1987, p. 11, fig. 2; BURTĂNESCU 2002, p. 127.

³⁷ SAVA 1992, *passim*; BURTĂNESCU 2002, p. 128.

³⁸ TUDOR *et alii* 1953, p. 408-415; DINU 1974, p. 264, fig. 5/3-4; COMȘA 1982, p. 85-93; COMȘA 1987, p. 384.

³⁹ ROMAN 1986, p. 49, fig. 5/5a-d; BURTĂNESCU 2002, p. 110.

⁴⁰ ROSETTI 1959, p. 795.

⁴¹ JAROVOJ 1990, p. 30, 103, 182, 204, fig. 7/7; 44 / 5; 79/6; 91/5-6; LEVIȚKI, MANZURA, DEMCENKO 1996, p. 27-28, 45, 53, fig. 11/3; 25/2; 28/2; 30/3; 33/1-2; 34/1-2; 37/4.

Mormântului nr. 2 de la Mircea Vodă, morminte de inhumăție sub tumul, precum și din inventarul unuia dintre cele cinci morminte de inhumăție plane de la Aldești, toate atribuite complexului Zimnicea-Ezerovo⁴².

De la Năeni – *Zănoaga*, din umplutura gropii unui mormânt triplu de inhumăție, din partea superioară a acesteia, provine un askos având corpul organizat pe etaje și prevăzut cu trei toarte. Pe baza inventarului ceramic, mormântul triplu de la Năeni – *Zănoaga* a fost atribuit unei etape de sfârșit a culturii Monteoru⁴³. Un askos asemănător ca formă și decor, a fost descoperit într-un complex de la Budureasca – *Vadul Săpat*, o groapă de tip „puț”, căpăcuită cu bucăți mari de chirpici arși, fiind atribuit ultimei etape din evoluția culturii Glina și începutului culturii Monteoru⁴⁴.

Vase având dispuse pe corp câte trei toarte sunt cunoscute din nivelurile monteorene târzii ale așezării de la Tinosu, dar și din descoperirile făcute la Târgușoru Vechi⁴⁵.

Datarea mormântului de la Casimcea

Morminte în care defuncții sunt depuși în ciste de piatră, apărute încă din Eneoliticul Târziu, frecvent întâlnite în centrul și estul Europei de-a lungul întregii Epoci a Bronzului, au din punct de vedere cronologic o valoare mult redusă în lipsa altor elemente suplimentare⁴⁶.

În zona istro-pontică, singura înmormântare în cistă ce poate fi atribuită cu certitudine aceluiași palier cronologic cu cel de la Casimcea, este semnalată la Hagieni – *Tumulul II*.

În același areal geografic, morminte tumulare la care pentru amenajarea gropii sepulcrale a fost utilizată și piatra, sunt cunoscute din descoperirile de la Dervent (mormânt la a cărui construcție au fost folosite și pietre nefasonate), Chilia Veche – *Movila I* (*Mormântul nr. 93*, care avea depusă pe fundul gropii funerare o lespede de gresie locală, nefasonată, latura nord-estică fiind și ea protejată de o lespede din același material), Mihai Bravu – *Movila II* (*Mormântul nr. 3*, a cărui groapă sepulcrală era protejată cu o amenajare dreptunghiulară din pietre nefasonate) și Nalbant – punctul *Movila Martazău, Tumulul I* (groapa *Mormântului nr. 1* fiind marcată cu pietre de dimensiuni mijlocii)⁴⁷.

Raritatea folosirii pietrei la amenajarea mormintelor a fost remarcată și pentru spațiul nord-vest pontic, V. A. Dergacev considerând, pentru perioada timpurie din evoluția culturii Jamnaja, că sub 5% din numărul total al

⁴² SIMACHE & TEODORESCU 1962, p. 278, fig. 3/3; DINU 1974, p. 265, fig. 6/c; MORINTZ 1978, p. 90, fig. 51/4; CĂPITANU & URSACHI 1979, p. 136; HARTUCHE 1979b, p. 72, fig. 8/3; ROMAN 1986, p. 35, 49, fig. 1a-b, 4; 2/1-2; 4/6; MOTZOI-CHICIDEANU & OLTEANU 2000, p. 23; BURTĂNESCU 2002, p. 143, pl. 24/4; 52/3; MATEI 2005, 19, pl. 3/3-4.

⁴³ MOTZOI-CHICIDEANU, ȘANDOR-CHICIDEANU 1994-1995, p. 30, pl. 10/6; MOTZOI-CHICIDEANU & ȘANDOR-CHICIDEANU 1999, p. 90-91.

⁴⁴ FRÂNCULEASA 2011, p. 56, 60, fig. 4/8-9; 6/1-2.

⁴⁵ VULPE & VULPE 1924, p. 196, fig. 18; POPESCU *et alii* 1961, p. 636.

⁴⁶ MOTZOI-CHICIDEANU & OLTEANU 2000, p. 16-17.

⁴⁷ MORINTZ 1978, p. 92, nota 31; HARTUCHE 1979b, p. 77; VASILIU 1995a, p. 55; VASILIU 1995d, p. 145.

mormintelor erau realizate astfel⁴⁸; din zona de la est de Prut amintim cele trei morminte plane de la Brânzeni, atribuite culturii Edineț⁴⁹, *Mormântul nr. 11* din *Tumulul 1* de la Glubokoe, iar din sudul Dobrogei *Mormintele nr. 4* din *Tumulul V* de la Kalugerica și *Tumulul I* de la Kjulevča⁵⁰.

Ridicarea tumulului pentru protejarea mormântului în cistă de piatră de la Casimcea reprezintă opera unui grup aparținând culturii Jamnaja – conglomerat de aspecte regionale și cronologice, de variante, faze și subfaze, împărțită în două variante: Nistreană și Bugeac, ce au evoluat între 2900 / 2700 – 2600 / 2500, respectiv 2600 / 2500 – 2100 / 2000 a. Chr.⁵¹.

Situl la Casimcea prezintă analogii perfecte cu cel de la Hagieni. În ambele cazuri tumulii au fost construiți cu pământ luat din zonele învecinate, pentru protejarea unui singur mormânt. De asemenea, gropile funerare prezintă aceeași structură, fiind căptușite și acoperite cu lespezi de piatră. Atât la Hagieni, cât și la Casimcea, scheletele depuse pe fundul nepavat al gropilor sepulcrale erau în poziție chircită, în decubit stânga, ambele fiind orientate pe axa principală est – vest. Spre deosebire de mormântul de la Casimcea, cel de la Hagieni, pe ale cărui oase se păstrau urme de ocru roșu, avea inventar funerar alcătuit din doi bulgărași de ocru roșu și dintr-un vas lucrat din pastă grosieră, de culoare brun-gălbuie, cu corpul relativ bombat și buza evată spre exterior, prevăzută cu un mic cioc, ce servea probabil la turnat⁵².

Cronologic, mormântul în cistă de piatră de la Hagieni a fost atribuit, de către descoperitor, fie arealului cronologic ce marchează sfârșitul perioadei de tranziție și debutul Bronzului Timpuriu, fie etapei de început a Bronzului Mijlociu⁵³. Ulterior, pe baza elementelor de rit și ritual funerar⁵⁴ (cistă de piatră, schelet chircit, depus în decubit stânga, ocru roșu pe oase și depus ca ofrandă sub formă de bulgărași), mormântul în cistă de piatră de la Hagieni a fost încadrat în subetapa Ib din evoluția Bronzului Timpuriu din zona istro-pontică⁵⁵.

Luând în considerație atât analogiile cu situl de la Hagieni (modul de constituire a tumulului, structura mormântului, poziția și orientarea scheletului), cât și cele prezentate pentru askos-ul descoperit în secțiunea S I (referitoare la formă, nu și la decor), considerăm că mormântul în cistă de piatră de la Casimcea poate fi atribuit aceleiași secvențe cronologice, subetapa Ib din evoluția Bronzului Timpuriu din zona istro-pontică.

⁴⁸ JAROVOI 1985, p. 63; DERGACEV 1986, p. 35-36, 76, fig. 5/3; DERGACEV 1994, p. 124.

⁴⁹ DERGACEV 1986, p. 111-114; DERGACEV 1994, p. 129, fig. 7/3; MOTZOI-CHICIDEANU & OLTEANU 2000, p. 50, Lista 1, nr. 15.

⁵⁰ HÄUSLER 1976, p. 108, pl. 30/13; PANAJOTOV 1989, p. 78, 90-82; MOTZOI-CHICIDEANU & OLTEANU 2000, Lista 1, nr. 28, 42-43.

⁵¹ DERGACEV 1986, p. 74 *sqq.*; DERGACEV 1994, p. 125 *sqq.*

⁵² HARTUCHE 1971, p. 249-252, fig. 1/1-2; HARTUCHE 1973, p. 22, fig. 4/1; HARTUCHE 1979b, p. 77.

⁵³ HARTUCHE 1971, p. 252; HARTUCHE 1973, p. 22; HARTUCHE 1979b, p. 77.

⁵⁴ PĂUNESCU *et alii* 2000, p. 108.

⁵⁵ VASILIU 2002.

BIBLIOGRAFIE

- ALEXANDRESCU *et alii* 1986 – E. Alexandrescu, Al. Avram, O. Bounegru, C. Chiriac, *Cercetări perieghetice în teritoriul histrian (II)*, Pontica 19 (1986), p. 243-252.
- BAUMANN 1983 – V.H. Baumann, *Ferma romană în Dobrogea*, Tulcea, 1983.
- BAUMANN 1984 – V.H. Baumann, *Piese sculpturale și epigrafice în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie din Tulcea*, Peuce 9 (1984), p. 207-233, 597-630.
- BĂRBULESCU 2001 – M. Bărbulescu, *Viața rurală în Dobrogea romană (sec. I-III p. Chr.)*, Constanța, 2001.
- BERCIU 1954 – D. Berciu, *Asupra problemei așa numitelor sceptre de piatră din R.P.R.*, SCIV 5, 3-4 (1954), p. 539-548.
- BERCIU 1961 – D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961.
- BERCIU 1962 – D. Berciu, *A zoomorphic „sceptre” discovered in the People’s Republic of Bulgaria and its cultural and chronological position*, Dacia N.S. 6 (1962), p. 397-409.
- BERCIU 1965 – D. Berciu, *Epoca bronzului în Dobrogea (cca.2200-1200 î.e.n.)*, în: D. M. Pippidi, D. Berciu, *DID I*, București, 1965, p. 52-72.
- BERCIU 1966 – D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1966.
- BERCIU & MORINTZ 1953 – D. Berciu & S. Morintz, *Baia*, în: *Șantierul Histria*, SCIV 4, 1-2 (1953), p. 126-128.
- BERCIU & ROMAN 1984 – D. Berciu & P. Roman, *Mormintele tumulare de la Verbița (jud. Dolj)*, Thraco-Dacica 5, 1-2 (1984), p. 15-21.
- BRUDIU 1985a – M. Brudiu, *Informații noi privind epoca bronzului în sud-estul Moldovei*, SCIVA 36, 3 (1985), p. 235-248.
- BRUDIU 1985b – M. Brudiu, *Descoperiri aparținând culturii Basarabi în sud-estul Moldovei*, Thraco-Dacica 6, 1-2 (1985), p. 31-36.
- BRUDIU 1987 – M. Brudiu, *Date noi privind începutul epocii bronzului în sud-estul Moldovei*, Thraco-Dacica 8, 1-2 (1987), p. 10-15.
- BRUDIU 1991 – M. Brudiu, *Otkrytie kul’tur (Budžakskoj variant) v Galacom uezde*, IANP, p. 19-20.
- BRUDIU 1996 – M. Brudiu, *Un tumulus préhistorique du Sud de la Moldavie*, în: *The 7th International Congress of Thracology*, București, 1996, p. 241-242.
- BRUDIU 2000 – M. Brudiu, *Contributions concernant la civilisation de Foltești au sud de la Moldavie*, Studia Antiqua et Archaeologica 7 (2000), p. 299-306.
- BURTĂNESCU 2002 – Fl. Burtănescu, *Epoca timpurie a bronzului între Carpați și Prut, cu unele contribuții la problemele perioadei premergătoare epocii bronzului în Moldova*, Bibliotheca Thracologica 37, București, 2002.
- BUZDUGAN, BOBI, CERNEA 1987 – C. Buzdugan, V. Bobi, N. Cernea, *Cercetările arheologice din tumulul II de la Bolotești – Vrancea*, SCIVA 38, 3 (1987), p. 224-232.
- CĂPITANU & URSACHI 1979 – V. Căpitanu & V. Ursachi, *Descoperiri arheologice aparținând epocii bronzului din județul Bacău*, Carpica 11 (1979), p. 135-148.
- CIHODARU *et alii* 1951 – C. Cihodaru, R. Vulpe, R. Petre, Șt. Kiss, *Cercetările arheologice de la Șuletea și Bârlălești (rn. Murgeni)*, SCIV 2, 1 (1951), p. 217-228.
- COMȘA 1971 – E. Comșa, *Neoliticul județului Tulcea*, Peuce 2 (1971), p. 11-18.
- COMȘA 1978 – E. Comșa, *Considerații cu privire la mormintele cu ocră de pe teritoriul Dobrogei*, Pontica 11 (1978) p. 19-26.
- COMȘA 1980 – E. Comșa, *Contribution à la connaissance du processus d’„indo-européanisation” des régions carpato-danubiennes*, în: *Actes du IIe Congrès International de Thracologie I*, București, 1980, p. 29-33.
- COMȘA 1982 – E. Comșa, *Mormintele cu ocră descoperite la Corlăteni*, Thraco-Dacica 3, 1-2 (1982), p. 85-93.
- COMȘA 1985a – E. Comșa, *Mormintele cu ocră de la Holboca*, Thraco-Dacica 6, 1-2

(1985), p. 145-160.

COMȘA 1985b – E. Comșa, *Mormintele cu ocru din Movila II – 1950 de la Glăvăneștii Vechi*, SCIVA 36, 4 (1985), p. 338-345.

COMȘA 1987 – E. Comșa, *Mormintele cu ocru din Movila I de la Glăvăneștii Vechi*, SCIVA 38, 4 (1987), p. 367-387.

COMȘA 1989 – E. Comșa, *Movila II – 1949 de la Glăvăneștii Vechi*, Hierasus 7-8 (1989), p. 91-103.

COMȘA 1994 – E. Comșa, *Mormintele cu ocru din Movila IV – 1949 de la Glăvăneștii Vechi*, Hierasus 9 (1994), p. 57-63.

COMȘA 1996 – E. Comșa, *Les tombes à ocres sur le territoire de la Roumanie*, în: *The 7th International Congress of Thracology*, București, 1996, p. 257-258.

CORNEA 1970 – A. Cornea, *Formațiuni cuaternare în Dobrogea*, București, 1970.

COTEȚ 1973 – P. Coteț, *Geomorfologia României*, București, 1973.

DERGACEV 1986 – V. A. Dergacev, *Moldavia i sosednie territorii v epohu bronzы (Analiz i karakteristika kul'turnykh grupy)*, Kișiniev, 1986.

DERGACEV 1994 – V. A. Dergacev, *Epoca bronzului. Perioada timpurie*, Thraco-Dacia 15, 1-2 (1994), p. 121-140.

DINU 1959 – M. Dinu, *Șantierul arheologic de la Valea Lupului*, Materiale 6 (1959), p. 203-211.

DINU 1974 – M. Dinu, *Le problème des tombes à ocres dans les régions orientales de la Roumanie*, Preistoria Alpina 10 (1974), p. 261-275.

DODD-OPRIȚESCU & MITREA 1983 – A. Dodd-Oprițescu & I. Mitrea, *Sceptrul de piatră de la Mogoșești-Siret, județul Iași. Problema originii și datării*, Carpica 15 (1983), p. 69-95.

DRAGOMIR 1959 – I. T. Dragomir, *Necropola tumulară de la Brăilița*, Materiale 5 (1959), p. 671-694.

DRAGOMIR 1976 – I. T. Dragomir, *Două morminte ocromane din regiunea de sud a Moldovei*, Muzeul Național 3 (1976), p. 53-60.

DRAGOMIR 1985 – I. T. Dragomir, *Civilizația traco-geto-dacică și daco-romană de la Gurile Dunării*, CCDJ 1 (1985), p. 45-50.

DRAGOMIR 1996 – I. T. Dragomir, *Două morminte ocromane din regiunea de sud a Moldovei*, în *Danubius* 16 (1996) (*Monografia arheologică a Moldovei de Sud*), p. 317-327.

DUMITRESCU 1955 – Vl. Dumitrescu, *Câteva precizări cu privire la sceptrele în formă de capete de cal din R.P.R. și U.R.S.S.*, SCIV 6, 3-4 (1955), p. 925-938.

DUMITRESCU 1957 – Vl. Dumitrescu, *Le dépôt d'objets de parure de Hăbășești et la problème de rapports entre les tribus de la civilisation de Cucuteni et les tribus des steppes antiques*, Dacia N.S. 1 (1957), p. 73-96.

DUMITRESCU 1962 – Vl. Dumitrescu, *Un sceptru de piatră în formă de cap de cal descoperit în Iugoslavia*, SCIV 13, 1 (1962), p. 95-98.

DUMITRESCU 1972 – Vl. Dumitrescu, *Din nou despre sceptrele de piatră în formă de cap de cal*, Pontica 5 (1972), p. 45-51.

DUMITRESCU 1981 – Vl. Dumitrescu, *Câteva observații în legătură cu prima migrație a triburilor stepelor nord-pontice la apus de Prut*, Pontica 13 (1981), p. 23-31.

DUMITRESCU, BOLOMEY, MOGOȘANU 1983 – Vl. Dumitrescu, Al. Bolomey, Fl. Mogoșanu, *Esquisse d'une préhistoire de la Roumanie*, București, 1983.

DUMITRESCU & VULPE 1988 – Vl. Dumitrescu & Al. Vulpe, *Dacia înainte de Dromichete*, București, 1988.

DUMITRESCU et alii 1954 – Vl. Dumitrescu, H. Dumitrescu, M. Petrescu-Dîmbovița, N. Gostar, *Hăbășești. Monografie arheologică*, București, 1954.

DUMITROAIA 2000 – Gh. Dumitroaia, *Comunități preistorice din nord-estul României. De la cultura Cucuteni până în bronzul mijlociu*, Bibliotheca Memoria Antiquitatis 7, Piatra Neamț, 2000.

ENEA 2008 – S. C. Enea, *Symboles énéolithiques du pouvoir et du statut social. Sur les sceptres en pierre*, Codrul Cosminului 14 (2008), p. 3-21.

FLORESCU 1991 – A.C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole*, CCDJ 9, Bibliotheca Thracologica 1, Călărași, 1991.

FLORESCU & FLORESCU 1959 – A. Florescu & M. Florescu, *Sondajul de la Gârceni (r. Negrești, reg. Iași)*, Materiale 6 (1959), p. 221-229.

FRÂNCULEASA 2007 – A. Frânculeasa, *Contribuții privind mormintele Jamnaja din Muntenia. Cercetări arheologice la Aricești – Rahtivani, jud. Ialomița, Tyragetia*, s.n. 1 (16), 1 (2007), p. 181-193.

FRÂNCULEASA 2011 – A. Frânculeasa, *Descoperiri funerare din epoca bronzului da la Budureasca – Vadul Săpat, jud. Prahova*, Materiale, S.N. 7 (2011), p. 51-71.

FRÂNCULEASA & MIREA 2007 – A. Frânculeasa & P. Mirea, *Asupra unei reprezentări zoomorfe descoperită în tell-ul gumelnițean de la Ciolănești din Deal, jud. Teleorman*, Perspective asupra istoriei locale în viziunea tinerilor cercetători III, Galați, 2007, p. 37-46.

HARȚUCHE 1959 – N. Harțuche, *Săpăturile arheologice de la Brăilița*, Materiale 5 (1959), p. 211-230.

HARȚUCHE 1971 – N. Harțuche, *Contribuții la repertoriul arheologic al Dobrogei*, Pontica 4 (1971), p. 247-261.

HARȚUCHE 1973 – N. Harțuche, *Contribuții la cunoașterea epocii bronzului în jud. Brăila*, SCIV 24, 1 (1973), p. 15-25.

HARȚUCHE 1979a – N. Harțuche, *Necropola de la Brăilița. Contribuții la problemele eneoliticului final și trecerii la epoca bronzului tracice la Dunărea de Jos*, Rezumatul tezei de doctorat, București, 1979.

HARȚUCHE 1979b – N. Harțuche, *Probleme privind bronzul timpuriu și mijlociu în nord-estul Munteniei, sud-estul Moldovei și Dobrogea*, Danubius 8-9, (1979), p. 67-92.

HARȚUCHE 2004-2005 – N. Harțuche, *Sceptrele de piatră zoomorfe – interpretare și cronologie*, Pontica 37-38 (2004-2005), p. 71-97.

HARȚUCHE & ANASTASIU 1964 (1970) – N. Harțuche & Fl. Anastasiu, *Contribuții la problema înmormântărilor cu ocră de pe teritoriul Republicii Socialiste România în lumina ultimelor cercetări*, Sesiunea de Comunicări Științifice a Muzeelor de Istorie 1, 1964 (1970), p. 127-150.

HARȚUCHE & ANASTASIU 1968 – N. Harțuche & Fl. Anastasiu, *Brăilița. Așezări și cimitire omenești datând din epoca neolitică până în pragul orânduirii feudale*, Brăila, 1968.

HARȚUCHE & BOBI 1980 – N. Harțuche & Bobi, *Un nou sceptru de piatră zoomorf descoperit în România*, Istros 1 (1980), p. 111-126.

HARȚUCHE & DRAGOMIR 1957 – N. Harțuche & I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Brăilița*, Materiale 3 (1957), p. 129-147.

HÄUSLER 1976 – A. Häusler, *Die Gräber der älteren Ockergrabkultur zwischen Dnepr und Karpaten*, Berlin, 1976.

IRIMIA 2001 (2003) – M. Irimia, *Zur frühen Bronzezeit in der Dobrukscha*, in: C. Kacsó (ed.), *Bronzezeitliche Kulturerscheinungen im karpatischen Raum. Die Beziehungen zu den benachbarten Gebieten. Ehrensymposium für Alexandru Vulpe zum 70. Geburtstag*, Baia Mare, 2001 (2003), p. 249-265.

IRIMIA 2002-2003 – M. Irimia, *Observații privind stadiul cercetării bronzului timpuriu în Dobrogea*, Pontica 35-36 (2002-2003), p. 33-51.

JAROVJOJ 1985 – E.V. Jarovoj, *Drevnejšie skotovodčeskie plemena Jugo-Zapada SSSR*, Kișiniev, 1985.

JAROVJOJ 1990 – E.V. Jarovoj, *Kurgany eneolita-epochi bronzy Nižnego Podnestrov'ja*, Kișiniev, 1990.

LEVIȚKI, MANZURA, DEMCENKO 1996 – O. Levițki, I. Manzura, T. Demcenko, *Necropola tumulară de la Sărăteni*, Bibliotheca Thracologica 17, București, 1996.

MANZURA 1994 – I.V. Manzura, *Culturi eneolitice în zona de stepă, Thraco-Dacica* 15, 1-2 (1994), p. 93-101.

MARINESCU-BÂLCU *et alii* 1996 – S. Marinescu-Bâlcu, Gh. Matei, E. Rența, F. Vlad, *Ciulnița, jud. Ialomița, CCA. Campania 1995* (1996), p. 33-34.

MATEI 2005 – S. Matei, *Un mormânt în cistă descoperit la Mlăjeț, jud. Buzău*, Mousaios 10 (2005), p. 17-23.

MÂNDRUȚ 1993 – O. Mândruț, *Geografia României*, București, 1993.

MIHĂILESCU 1969 – V. Mihăilescu, *Geografia fizică a României*, București, 1969.

MORINTZ 1972 – S. Morintz, *Probleme ale epocii bronzului în Dobrogea, Pontica* 5 (1972), p. 53-58.

MORINTZ 1978 – S. Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii. I*, București, 1978.

MOSCALU 1989 – Em. Moscalu, *Săpăturile de salvare de la Cotârgaci (com. Roma, jud. Botoșani)*, Hierasus 7-8 (1989), p. 117-145.

MOTZOI-CHICIDEANU & ȘANDOR-CHICIDEANU 1994-1995 – I. Motzoi-Chicideanu & M. Șandor-Chicideanu, *Ein bronzzeitliches Grab aus Năeni – Zănoaga, Dacia N.S.* 38-39 (1994-1995), p. 19-40.

MOTZOI-CHICIDEANU & ȘANDOR-CHICIDEANU 1999 - I. Motzoi-Chicideanu & M. Șandor-Chicideanu, *Cercetările arheologice de la Năeni – Zănoaga (jud. Buzău). Campaniile 1982-1986, 1988-1993 și 1996, Materiale, S.N. 1* (1999), p. 59-97.

MOTZOI-CHICIDEANU & OLTEANU 2000 - I. Motzoi-Chicideanu & Gh. Olteanu, *Un mormânt în cistă de piatră descoperit la Văleni – Dâmbovița, SCIVA* 51, 1-2 (2000), p. 3-70.

NESTOR *et alii* 1952 – I. Nestor, Al. Alexandrescu, A. Nițu, A., Brăteanu, *Valea Jijiei II. Sondagiile de la Larga Jijia, com. Movileni, raion Iași, reg. Iași, SCIV* 3 (1952), p. 47-56.

OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU & OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU 1979 – E. Oberländer Târnoveanu & I. Oberländer-Târnoveanu, *Așezarea neolitică și necropola de la Sarichioi (județul Tulcea) (Campania 1978), Materiale* 13, Oradea (1979), p. 59-70.

OPAIȚ 1977 – A. Opaț, *O plăcuță votivă a Cavalerului Trac de la Casimcea, Peuce* 6 (1977), p. 187-190.

PANAJOTOV 1989 – I. Panajotov, *Jamnata kultura v bălgarskite zemi, Razkopki i proučvanija* 21, Sofia.

PARASCHIV-TALMAȚCHI & CUSTUREA 2008 – C. Paraschiv-Talmațchi & G. Custurea, *Brăzdare de plug medievale din colecția Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Pontica* 41 (2008), p. 403-414.

PAVELEȚ 2007 – E. Paveleț, *Cercetările arheologice preventive întreprinse în tumulul situat pe raza comunei Blejoi, jud. Prahova, Mousaios* 12 (2007), p. 107-122.

PĂUNESCU 1970 – Al. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplite descoperite pe teritoriul României*, București, 1973.

PĂUNESCU 1999 – Al. Păunescu, *Paleoliticul și mezoliticul de pe teritoriul Dobrogei II*, București, 1999.

PĂUNESCU *et alii* 2000 – Al. Păunescu, S. Marinescu-Bîlcu, I. Motzoi-Chicideanu, M. Babeș, Al. Avram, Al. Barnea, I. Barnea, R. Harhoiu, *Mormânt, în EAIVR, vol. III (M-Q)*, București, 2000, p. 108-154.

PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1950 – M. Petrescu-Dîmbovița, *Date noi asupra înmormântărilor cu ocră în Moldova, SCIV* 1, 2 (1950), p. 110-125.

PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1953 – M. Petrescu-Dîmbovița, *Cetățuia de la Stoicani, Materiale* 1 (1953), p. 13-155.

PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1978 – M. Petrescu-Dîmbovița, *Scurtă istorie a Daciei preromane, Iași*, 1978.

PETRESCU-DÎMBOVIȚA *et alii* 1995 - M. Petrescu-Dîmbovița, H. Daicoviciu, D.

Gh. Teodor, L. Bârz, Fl. Preda, *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea*, București, 1995.

POPESCU 1937-1940 (1941) – D. Popescu, *Le tombe à ocre de Casimcea (Dobrogea)*, Dacia 7-8 (1937-1940) (1941), p. 85-91.

POPESCU *et alii* 1961 – D. Popescu, N. Constantinescu, Gh. Diaconu, V. Teodorescu, *Șantierul arheologic Târgușor*, Materiale 7 (1961), p. 631-644.

RĂDULESCU & BITOLEANU 1978 – A. Rădulescu & I. Bitoleanu, *Dobrogea. Istoria românilor dintre Dunăre și Mare*, București, 1978.

RĂDULESCU & BITOLEANU 1998 – A. Rădulescu & I. Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Constanța, 1998.

ROMAN 1981 – P. Roman, *Forme de manifestare culturală din eneoliticul târziu și perioada de tranziție spre epoca bronzului*, SCIVA 32, 1 (1981), p. 21-42.

ROMAN 1986 – P. Roman, *Perioada timpurie a epocii bronzului pe teritoriul României*, SCIVA 37, 1 (1986), p. 29-55.

ROSETTI 1959 – D. V. Rosetti, *Movilele funerare de la Gurbănești (r. Lehliu, reg. București)*, Materiale 6 (1959), p. 791-816.

SAVA 1992 – E.N. Sava, *Kul'tura mnogovalikovoï keramiki Dnestrovsko-Prutskogo mezhdureč'ja*, Kișinev, 1992.

SCHUSTER *et alii* 2011 – C. Schuster, Al. Morintz, R. Kogălniceanu, C. Ștefan, Al. Comșa, G. El-Susi, M. Constantin, C. Constantin, G. Mureșan, *Cercetările arheologice de pe tronsonul Cernavodă – Medgidia al autostrăzii A2. Tumulul 3, Târgoviște*, 2011.

SIMACHE & TEODORESCU 1962 – N. I. Simache & V. Teodorescu, *Săpăturile arheologice de salvare de la Smeieni (r. Buzău, reg. Ploiești)*, Materiale 8 (1962), p. 273-282.

SIMION 1991 – G. Simion, *O nouă cultură de la începutul epocii bronzului pe teritoriul istro-pontic*, Peuce 10 (1991), I, p. 33-39, II, p. 21-34.

SIMION 1992 – G. Simion, *Das hügelgrab mit schnurverzierten gefässen von Independența (Kreis Tulcea)*, în: P. Roman, A. Dodd-Oprîtescu, J. Pál (eds.), *Beiträge zur problematik der schnurverzierten Keramik Südosteuropas*, Mainz am Rhein, 1992, p. 189-199, pl. 17.

SIMION 2001 – G. Simion, G. 2001, *Cultures et groupes culturels dans la région du Bas Danube à la fin du bronze récent*, în: C. Kacsò (ed.), *Der Nordkarpatische Raum in der Bronzezeit I*, Baia Mare, 2001 p. 315-333.

SIMION 2003a – G. Simion, *Migrația popoarelor indo-europene la Dunărea de Jos*, în G. Simion, *Culturi antice în zona Gurilor Dunării, I. Preistorie și protoistorie*, Biblioteca Istro-Pontică, Seria Arheologie 5, Tulcea, 2003, p. 13-50.

SIMION 2003b – G. Simion, *Cultures et groupes culturels dans la région du Bas Danube à la fin du bronze récent*, în: G. Simion, *Culturi antice în zona Gurilor Dunării, I. Preistorie și protoistorie*, Biblioteca Istro-Pontică, Seria Arheologie 5, Tulcea, 2003, p. 63-78.

SIMION, RENȚA, NIȚULESCU 2003-2004 – G. Simion, E. Rența, V. Șt. Nițulescu, *Tumulul de la Adâncata – jud. Ialomița*, Ialomița 4 (2003-2004), p. 95-114.

TOPOLEANU *et alii* 2007 – Fl. Topoleanu, G. Jugănar, C. Micu, S. Ailincăi, M. Florian, A. Stănică, I. Costea, *Inventarierea siturilor arheologice din județul Tulcea. Studiu de caz: Mormintele tumulare I*, Biblioteca Istro-Pontică, Seria Patrimoniu 3, Tulcea, 2007.

TUDOR *et alii* 1953 – D. Tudor, R. Vulpe, Ec. Vulpe, N. Berlescu, *Șantierul Corlăteni*, SCIV 4, 1-2 (1953), p. 408-429.

TUFESCU 1974 – V. Tufescu, *România*, București, 1974.

ULANICI 1984 – A. Ulanici, *Săpăturile arheologice de la Săndulița, com. Sărulești, jud. Călărași*, CAMNI, 7 (1984), p. 113-116.

URSULESCU & ȘANDURSCHI 1986 – N. Ursulescu & P. Șadurschi, *Săpăturile din 1985 din necropola tumulară de la Prăjeni (județul Botoșani)*, Hierasus 6 (1986), p. 15-23.

VASILIU 1995a – I. Vasiliu, *Cercetări arheologice în Delta Dunării. Mormintele cu ocră*

de la Chilia Veche, Peuce 11 (1995), p. 49-87.

VASILIU 1995b – I. Vasiliu, *Mormintele cu ocră de la Luncavița, Movila „Mocuța”, Peuce 11 (1995), p. 89-115.*

VASILIU 1995c – I. Vasiliu, *Noi informații privind epoca bronzului în nordul Dobrogei. Movilele funerare de la Luncavița, punctul „Drumul Vacilor”, Peuce 11 (1995), p. 117-140.*

VASILIU 1995d – I. Vasiliu, *Date noi privind înmormântările cu ocră din Dobrogea. Movilele funerare de la Mihai Bravu, Peuce 11 (1995), p. 141-175.*

VASILIU 2002 – I. Vasiliu, *Bronzul timpuriu și mijlocii la Dunărea de Jos, Alba Iulia, 2002 (Teză de doctorat).*

VASILIU 2003-2004 – I. Vasiliu, *Date noi privind epoca bronzului în nordul Dobrogei. Mormintele cu ocră de la Enisala – La Băltiță, Ialomița 4 (2003-2004), p. 123-136.*

VASILIU 2004 – I. Vasiliu, *Cercetările arheologice de salvare de la Frecăței, jud. Tulcea, Peuce S.N. 2 (2004), p. 9-32.*

VASILIU 2007 – I. Vasiliu, *Noi informații privind epoca bronzului în nordul Dobrogei, Peuce S.N. 5 (2007), p. 113-138.*

VASILIU 2008 – I. Vasiliu, *Cercetările arheologice de salvare de la Nalbant, jud. Tulcea, Peuce S.N. 6 (2008), p. 41-62.*

VULPE & VULPE 1924 – R. Vulpe & Ec. Vulpe, *Les fouilles de Tinosul, Dacia 1 (1924), p. 166-223.*

ZIRRA 1952 – Vl. Zirra, *Descoperirile arheologice de la Holboca, SCIV 3 (1952), p. 94-113.*

Fig. 1 – 1: Harta Dobrogei/ Map of Dobruja;
2: Localizarea geografică a tumulului/ The Geographical location of tumulus.

Fig. 2 – Aspecte din timpul cercetării / Aspects of the Research.

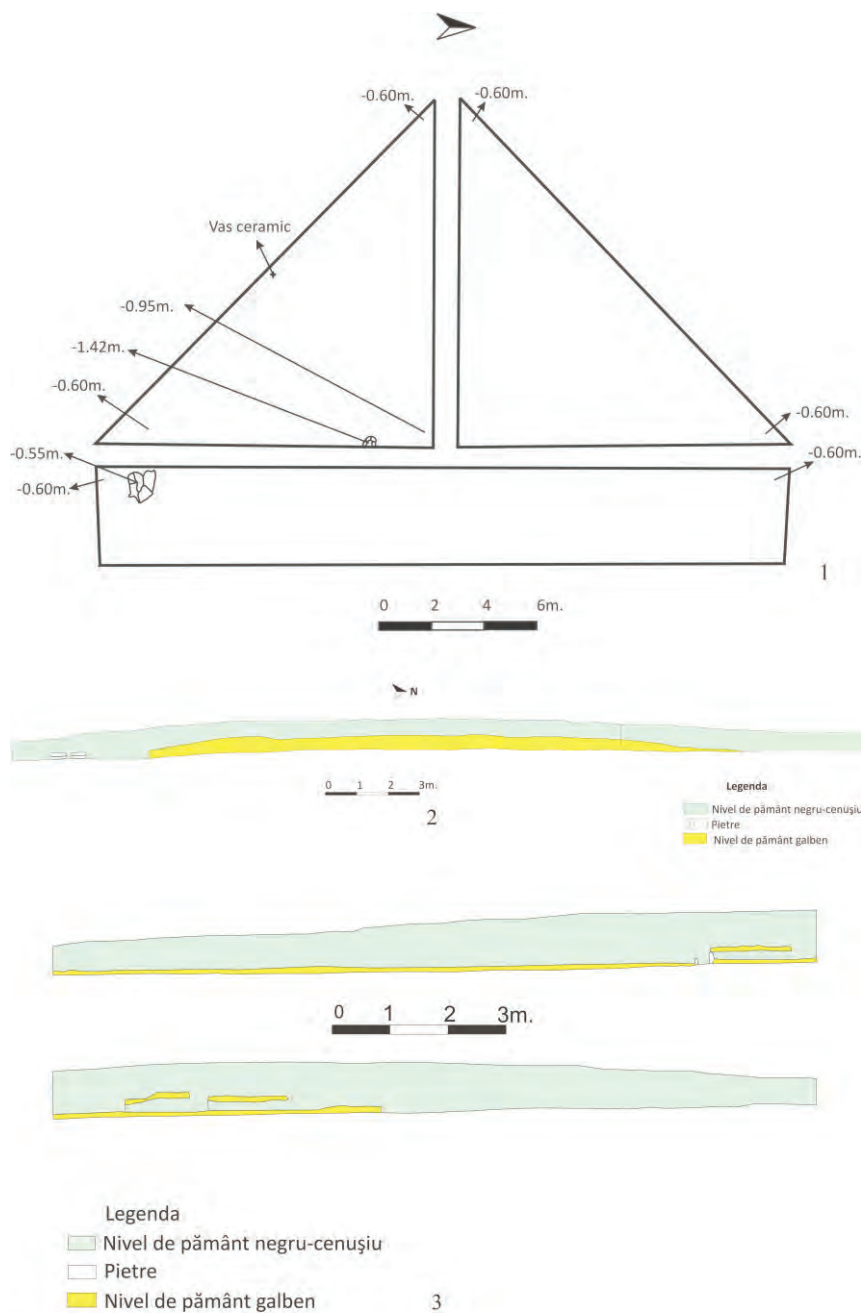

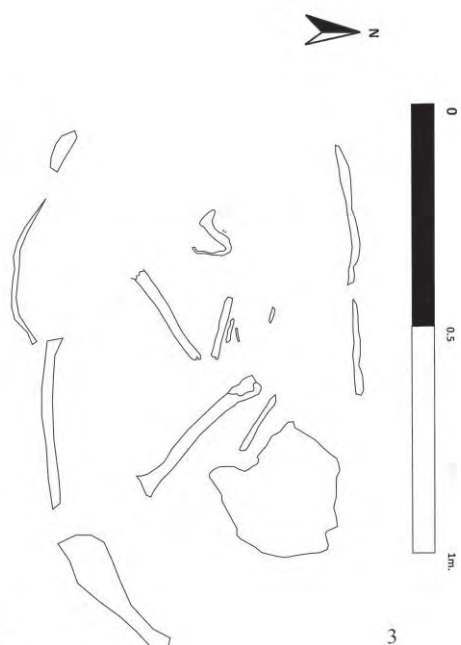
Fig. 3 – 1: Planul săpăturii/ The excavation plan; 2: Profilul vest S 0/S 0 Western's profile; 3: Profilul Est S1 și S2/ S1 and S2 Eastern's Profile.

1

2

3

**Fig. 4 – Mormântul descoperit în tumulul de la Casimcea/
The tomb discovered in the tumulus of Casimcea.**

1

2

**Fig. 5 – Profilul estic a secțiunii S1 – complexul 1 /
Eastern profile of section S1 – complex 1.**

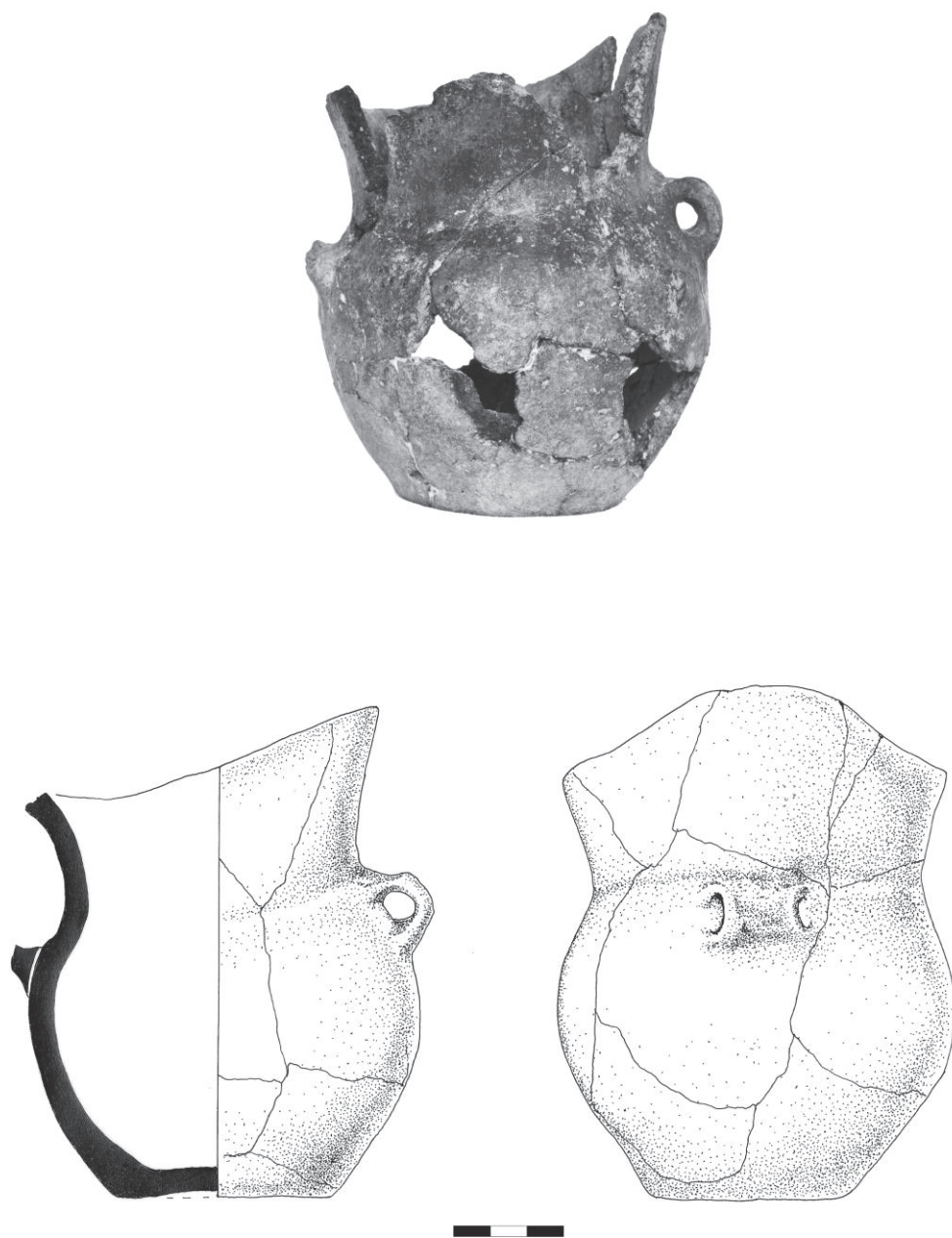

Fig. 6 – Askos.